

Проф. др Тања Мишчевић, саветница министра одбране за европске интеграције и међународну сарадњу

Процес као циљ

Снимко Зоран МИЛОВАНОВИЋ

Када говоримо о безбедносним аспектима европске интеграције, треба нагласити да иако је основа повезивања држава Европе био економски интерес, од самог почетка, заправо, аспект безбедности је био суштински важан. Највећи сукоби у Европи кроз историју везани су за граничне спорове између Француске и Немачке, око Алзаса и Лорена, области које су прелазиле из руке у руку. Оне су богате рудницима угља који је основна сировина за тешку индустрију и производњу наоружања. Међутим, након Другог светског рата, схватило се да економски интереси треба да се измeste на наднационални ниво и да се заједничким институцијама, које су заједничка творевина, ти интереси контролишу. То је основа економског напретка, али и безбедносне интеграције, јер се након овакве одлуке, рат не може замислити међу европским државама.

Волела бих да живимо у Србији која ће бити нормално развијена држава 21. века, а мање је важно да ли ће она у том тренутку бити чланица Европске уније, каже на почетку разговора проф. др Тања Мишчевић, саветница министра одбране за европске интеграције и међународну сарадњу.

Она подсећа да се Савезна Република Југославија укључила 2000. године у Процес стабилизације и придруживања, који је Европска унија направила за земље Западног Балкана како би их припремила за будуће чланство и тако им помогла у процесу реформи. Тај процес има логику и ток који почиње *Сћоразумом о сћтабилизацији и сћпридруживању*, наставља се преговорима за чланство и ступањем у чланство, а у основи процеса је реформа која мора да буде спроведена у самој држави.

Наша саговорница истиче да ако питате било ког грађанина добили бисте одговор да није задовољан брзином европских интеграција, као ни брзином промена и видљивошћу шта тај процес доноси појединцу као делу друштва.

□ *Зашто ништамо да ли уошшће довољно разумемо шћта процес европске интеграције доноси?*

– Велики проблем је заправо неразумевање шта тај процес доноси, да ли је то само ступање у чланство у Европској унији и да ли сад сви треба да се окрену том циљу или је циљ да се трансформишемо, да све што је нормалан живот у Европи постане и нормалан живот у Србији и да као такви постанемо чланица Европске уније. Јако ме радује када чујем да ми желимо да постанемо чланица ЕУ, али са пуним капацитетом и да до тада, владавина права, стабилне

институције, економија, конкурентност, а не монополи, буду начин на који живимо. Доста смо ствари променили од 2000. године, али нисмо одмакли онолико колико смо хтели.

□ *Каква је природа односа Србије са Европском унијом пре 2000. године?*

– Бивша СФРЈ је прва држава из корпуса социјалистичких земаља која је још 1961. године успоставила дипломатске односе са тадашњом Европском заједницом, а то је било исте године када је почео са радом Покрет несврстаних. Врхунац добрих односа било је закључивање *Сјоразума о трговини и сарадњи* из 1980. године, а први такав споразум следећа социјалистичка земља потписала је тек 1989. године. Током осамдесетих година пољопривредни произвођачи, али и индустрија са ових простора имали су бројне користи од *Сјоразума*, јер је извоз меса, пољопривредних алатки, руда и текстила у Европску унију значајно порастао.

Након тога, деведесетих година долази до наглог пада, када ми тонемо у тим односима, да би се 1999. године они потпуно прекинули. У међувремену, државе које су биле далеко иза нас, постале су чланице ЕУ. Стога, не треба да чуди што су Бугарска и Румунија у чланству ЕУ, а Србија још није, јер је две деценије дисконтинуитета направило велики проблем.

□ *Које су предности које би Србија имала као чланица ЕУ у економском погледу?*

– Економски интерес држава које су је створиле је основни разлог постојања ЕУ овакве каква јесте, а то је уједно и у основи интереса држава које желе да постану њене чланице. У питању је пола милијарде становника, огромно тржиште у коме свака роба која је доброг квалитета може да нађе свог купца. Као и у свакој трговини ништа није загарантовано, али постоји потенцијал за развој оне робе која може да се извози, која је квалитетна и одговара стандардима.

Треба добро размислити шта све можемо да извозимо. Србија у највећем обиму извози пољопривредне производе, па су квалитет наше хране и исправност тих производа већ препознати на тржишту ЕУ. Веома је скупо, међутим, обезбедити тај квалитет, јер је то пут контроле робе од њиве до трпезе. Имамо услове да се наметнемо у области органске производње, али исто тако и у области нових технологија, као што је, на пример, „ПВЦ технологија“ или производња керамичких плочица. Ови производи имају купце на тржишту Европске уније јер су произвођачи упознали технологију и пласирају производ који одговара европским стандардима.

Ово су примери економске користи која се може остварити, и не само од чланства, већ и од приближавања ЕУ чак и у овој фази. У каснијим фазама, када вас приближавањем

ЕУ тера да уводите све више стандарда, та се могућност само повећава, а то од нас захтева пуно рада.

□ *С обзиром на промене околности у савременом свету, које за последицу имају нове ризике и претње, ствара се нови контекст безбедности. Какво је место Европске уније у безбедном погледу када је реч о целини света?*

– Током година Европска унија је схватила да се националне војске не могу интегрисати и да одбрана није на исти начин интегрисана као економија. Али су, такође, схватили да због изазова и претњи који се мењају у глобализованом свету пуном међузависности имају заједнички одговор, што је поставило темеље Заједничкој спољној и безбедносној политици почетком деведесетих година и она се до данашњих дана усавршава. Европска унија данас жели да има свој јединствени глас у вези са различитим питањима. У великом броју случајева она то и успева, као што је резолуција у вези са статусом Косова и Метохије која је усвојена недавно, а коју су предложили Србија и ЕУ. Она је пример

успеха Заједничке спољне и безбедносне политике. Један глас држава које немају исти став по питању Косова и Метохије је постигнут, јер је то захтевала спољна и безбедносна политика ЕУ. Међутим, исто тако је било и примера када се нису договорили, као што је случај Ирака.

Поставља се питање зашто ЕУ инсистира да има један глас у међународним односима, посебно у одговору на безбедносне изазове? Зато што ти изазови нису локалног карактера и нису више нужно традиционални, на какве смо навикли. То су изазови прекограничног крими-

нала, тероризма, еколошких катастрофа, као и ванредних ситуација, односно питања која угрожавају живот обичног човека. На тај начин ЕУ мора унутар себе, затим у сарадњи са НАТО, а и са Уједињеним нацијама као средиштем за усклађивањем свих активности у одржању мира, да покаже став Европе.

□ *У каквом би се контексту проблем Косова и Метохије могао остварити у политичком и безбедном смислу на путу Србије у ЕУ?*

– Од почетка интеграције јављало се то питање и тај процес је текао паралелно, а повремено је долазило и до њихових спајања, као што је моменат који је иза нас пре усвајања Резолуције. Треба непрестано наглашавати да нема условљавања признавања Косова и Метохије да би се напредовало у европским интеграцијама, јер ЕУ нема јединствен став о независности јужне српске покрајине. Већи број држава чланица ЕУ признаје независност ове територије, али има неколико држава које то не признају, па стога ЕУ не може имати јединствен став којим би натерала другу страну да то уради. Али политички, то ће бити значајно пи-

тање кроз различите фазе. Ово питање није нерешиво, то је ствар разговора и седања за исти преговарачки сто о чему се ових дана прича, да би се најпре техничке ствари решиле и да око тих питања постигнемо сагласност. Обема странама је важно да она буду решена, јер је битно како би грађани нормално живели.

□ *Како треба разликовати појмове евројске и евроатлантске интеграције?*

– Када је реч о европским интеграцијама мисли се на развој ЕУ до изгледа каква је она данас, али овај појам се односи и на државе које желе да постану чланице ЕУ и обухвата све процесе на испуњавању услова и реформе које воде до чланства, а подразумева се и економија и политика и постављање техничких стандарда и укључивање у Заједничку спољну и безбедносну политику. Европске интеграције имају своју безбедносну компоненту.

Појам евроатлантске интеграције подразумева укључивање у процес припрема и укључивање у чланство НАТО, а тај концепт је шири од европског, јер обухвата и државе Северне Америке. Интересантно је напоменути да процес постизања чланства у НАТО кроз *Партнерство за мир* и кроз припреме за евентуално чланство држава које се за то одреде, мање-више личи на процес учлањивања у ЕУ у политичком и економском смислу, а у безбедносном се разликују. Чланство у овим организацијама могу постићи државе које имају стабилне демократске институције, владавину права, поштују људска права које гарантује посебну заштиту мањинским групама, као и испуњавају међународне обавезе, а економија и привреда су засноване на тржишту и конкурентности.

Тај европски део овде је садржан кроз европске вредности које су валидне за обе организације.

□ *У односу на проглашену неутралност Србије, каква би био њен положај у оквиру заједничке евројске безбедносне политике?*

– У Европи неутралност има различите облике, па тако постоји трајна неутралност која је гарантована међународним споразумима. Неке од држава чланица ЕУ су трајно неутралне, али и као такве учествују у Заједничкој спољној и безбедносној политици ЕУ. Неутралност не ограничава укључивање у безбедносне изазове, нема ни капацитет да је ограничи, јер су изазови безбедности та-

кви да не можете у потпуности бити искључени из безбедносних интеграција.

Тешко да нека држава може себи да приушти да остане усамљено, потпуно изоловано острво, посебно у услови-ма глобализације. Тако и у нашем случају – можемо да користимо инструменте који су нам доступни, а то су *Партнерство за мир*, које није спорно и које би могло у потпуности да се искористи. Циљ Министарства одбране је да се појачају могућности коришћења *Партнерства за мир* које ми до сада још нисмо искористили.

Други правац је укључивање у спољну и безбедносну политику ЕУ у питањима као што су учешће у мировним мисијама које ЕУ организује. Стога, неутралност је у реду као правац, али не „слепа“ неутралност из разлога што она у

глобализованом свету не може да опстане.

□ *У контексту појачавања интегративних процеса, колика је међузависност заједничке евројске спољне политике и даљих реформи система одбране?*

– Важно је имати на уму да Заједничка спољна и безбедносна политика није на исти начин постављена у ЕУ као што је то интеграција у области безбедности. Не постоји надређеност институција ЕУ над државама чланицама јер оне то не желе. Али свакако има стандарда које захтевају и које се стављају у оквир политичких критеријума, као што је демократска и цивил-

на контрола војске, транспарентност рада структура безбедности министарстава „силе“ кроз представљање њиховог рада јавности, што је тековина демократских друштава. У том смислу, питања безбедности и јаким стандарда постају питања која долазе при крају, пред постизање чланства у ЕУ.

Међутим, у Србији се догодило окретање процеса, јер реформа сектора безбедности рађена је према узорима на европске стандарде у овој области. Тако да имамо потпуно заокружен правни оквир, каква и треба да има земља чланица ЕУ, па у том погледу Србија много боље стоји од појединих чланица ЕУ. Од почетка спровођења реформи прихваћени су стандарди који ће ионако доћи на ред у каснијем периоду. Иако то није кључна тема у овом моменту за односе Србије и ЕУ, у том сектору је реформа отишла најдаље, што је добра ствар. Основа сваког доброг развоја и инвестиција лежи у безбедности.

□ *С обзиром да постоје разне дилеме и да је тешко давати процене, да ли од Вас можемо чути када ћемо ући у ЕУ?*

– Од мене никада нећете чути такву процену, јер се увек водим праћењем искустава других држава, уз прихватање и одбацавање појединих елемената. У том сегменту

У решавању проблема Косова и Метохије, кроз постизање договора и налажење решења на мањим спорним стварима сличне се кредибилитет у преговорима, па се у неком наредном моменту могу доћи и нека изузетно тешка питања.

не постоји репер који ће вам тачно рећи колико година је потребно једној држави да постане део те заједнице.

Осврнимо се на пример Чешке Републике, којој је било потребно укупно 14 година да добије чланство у ЕУ. Хрватској ће, ако се прогнозе покажу као тачне, бити потребно 12 година. Имате случај Турске, која је још 1963. године закључила Споразум о придруживању и још није познато да ли ће постати део ЕУ, као и Грчка која је две године пре Турске парафирала исти споразум, а тек 1981. године је постала чланица ЕУ.

На основу ових примера може се закључити да је јако тешко наћи рок и одредити дужину трајања процеса, јер је он и технички али и политички. Чланство у ЕУ је коначна оцена да је држава у највећој мери завршила процес реформи. Али без процеса нема успеха, јер се једна земља у том случају не може снаћи у европском окружењу ако сама нема такве стандарде. Због лоших искустава које је током година ЕУ сакупила на претходним проширењима, праћење тока реформи наше земље биће много интензивније.

□ *Како оцењујете војну сарадњу наше земље са другим државама и организацијама, која је много шира од односа са Европом?*

– Сматрам да је то мудра политика, јер се не можете увек ослањати само на једног партнера. Србија има широку, обухватну, дубоку, конкретну и ефикасну међународну војну сарадњу, а занимљив је податак да у овом тренутку највећи извоз бележи у војној индустрији, у вредности скоро милијарду долара, што је изузетна сума у условима економске кризе.

Поред тога, важна је и мрежа билатералних споразума које је Министарство одбране успоставило. Како је министар Шутановац недавно изјавио, од Анкаре до Беча, осим са Албанијом, са свим земљама из ширег региона потписани су споразуми о сарадњи у области одбране. Овај податак је изузетно важан за питање сигурности, посебно у погледу сигурности за инвестиције, транспорт и транзит преко наших простора.

Посебно добра сарадња остварена је са земљама региона коме припадамо.

Даље, успостављени су изузетно добри односи са Кином, Ираком, Либијом... Посебно бих нагласила значај успостављене билатералне војне сарадње са Сједињеним Америчким Државама, реализацијом Државног партнерства и изванредном сарадњом са Националном гардом Охаја.

□ *Који су аспекти нашег учешћа у мировним мисијама важни за спољнополитички кредибилитет Србије?*

– У овим мисијама кредибилитета, како се још називају, још је бивша СФРЈ имала традицију учешћа, а Србија се

Неутралност не ограничава укључивање у безбедносне изазове, нема ни капацитет да је ограничи, јер су изазови безбедности такви да не можете у потпуности бити искључени из безбедносних интеграција.

Ми се можемо наметнути тиме што ћемо показати да је регион који је пре 15 година био захваћен ратним и грађанским сукобима, уздрман хиперинфлацијом и економским колапсом, данас успео да учини оно што је и Европа урадила – да се изгради у економском смислу и постигне гарант стабилности.

вратила у ове мисије слањем мировњака у Чад, Обалу Слоноваце, Либерiju, Конго, Либан и сада на Кипар.

Мисија Уједињених нација на Кипру, у коју су упућени српски мировњаци, интересантна је јер Србија учествује у мисији у једној земљи чланици Европске уније!

Поред ових УН мисија, Србија ће ускоро имати своје место у мисијама Европске уније. У току је преговарање о оквирном споразуму који треба до краја године да буде потписан о упућивању наших официра, лицајаца и медицинског особља

у те мисије. Оне су веома значајне за припаднике Војске Србије и Министарства одбране, јер стичу искуства са терена и унапређују своје способности и интероперабилности. Сматрам да о политичким аспектима ових мисија не треба посебно говорити, јер је свима јасно да је реч о партнерству и операционализацији партнерских односа, које се изузетно цени.

□ *Како видиш регионалну сарадњу на подручју Западних Балкана и место Србије у том процесу?*

– Иако имамо перцепцију да смо велики и важни, ми смо заправо мали регион. Да ли је срећна или несрећна околност то што нисмо више у жижи светске јавности? У том случају, ми се можемо наметнути тиме што ћемо показати да је регион који је пре 15 година био захваћен ратним и грађанским сукобима, уздрман хиперинфлацијом и економским колапсом, данас успео да учини оно што је и Европа урадила – да се изгради у економском смислу и постане гарант стабилности. Регион у коме се налазимо је врло осетљив, то је стратешка рута и транзитно подручје и увек је тако било. Има дакле доста проблема, али сматрам да кроз разговоре они могу да буду превазиђени.

□ *Познаш ли су аспекти односа ЕУ и Србије у аспектима „меке моћи”. Шта можемо да очекујемо од ове организације у погледу „тврде моћи”?*

– Европска унија се ослања само на своју „меку моћ”. Али смо недавно имали прилику да чујемо министара иностраних послова Немачке Гида Вестервелеа који говори, први пут после десетина година, да ЕУ не може више своју кредибилност, тај један глас, да темељи на „мекој моћи”, односно на снази економије, условљавања, финансијске и техничке помоћи. Он је тад нагласио да се мора почети да размишља о креирању европске армије.

Ова тема, међутим није наишла на одзив и реакцију званичника у Европи, што нам говори да још увек није време да се о томе разговара, и да ће ЕУ наставити још дуго да почива на комбиновању „меке” и „тврде” моћи, поготово када је у питању слање трупа у мировне мисије. ■

Раденко МУТАВЦИЋ
Биљана МИЉИЋ